

7. Масловська Л. Ц. Сталий розвиток продуктивних сил регіонів: теорія, методологія, практика : монографія / Л. Ц. Масловська. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. – 366 с.

8. Волосюк М. В. Державна регіональна промислово-інноваційна політика : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / М. В. Волосюк ; ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». – Київ, 2008. – 21 с.

REFERENCES

Bohorad, O. D., Neveliev, O. M., and Padalka, V. M. *Rehionalna ekonomika* [Regional economy]. Kyiv, 2004.

Maksymov, V. V. *Ekonomichniy potentsial rehionu (analiz, otsinka ta vykorystannia)* [The economic potential of the region (analysis, evaluation and use)]. Luhansk: Vydavnytstvo SNU im. V. Dalia, 2002.

Maslovskaya, L. Ts. *Stalyi rozvytok produktyvnykh syl rehioniv: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Sustainable development of the

productive forces of the region: theory, methodology, practice]. Kyiv: KNTEU, 2003.

Petkova, L. O. *Ekonomichne zrostantia v Ukraini: rehionalnyi vymir* [Economic growth in Ukraine: the regional dimension]. Cherkasy: ChDTU, 2004.

Rotar, A. V. "Rehionalni aspekty innovatsiinoi dialnosti promyslovykh pidpriemstv Chernivetskoï oblasti" [Regional aspects of innovative activity of industrial enterprises Chernivtsi region]. *Finansovo-ekonomichni ta instytutsiini chynnyky rozvytku rehionu*. Chernivtsi: Ruta, 2005. 376-378.

Shypulina, Yu. S. "Upravlinnia potentsialom innovatsiinoho rozvytku promyslovykh pidpriemstv" [Managing innovation potential of enterprises]. *Dys. ... kand. ekon. nauk : spets. 08.02.02*, 2006.

Shutenko, V. O., and Horodyskyi, T. I. "Innovatsiinyi potentsial rehionu: teoretychnyi aspekt" [The innovative potential of the region: theoretical aspects]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku*, no. 436 (2001): 427-431.

Volosyuk, M. V. "Derzhavna rehionalna promyslovo-innovatsiina polityka" [State regional industrial and innovation policy]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : spets. 08.00.03*, 2008.

УДК 336.1:352

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ

ЛАМСЬКИЙ М. Д.

УДК 336.1:352

Ламський М. Д. Доходи місцевих бюджетів як інструмент забезпечення повноважень органів самоврядування

Мета статті полягає у вивченні, аналізі та оцінці стану доходів місцевих бюджетів. Визначено основні джерела наповнення доходів місцевих бюджетів України та їх значення у формуванні основних грошових фондів органів місцевого самоврядування. Досліджено проблеми обмеженості дохідної частини бюджетів у процесі виконання повноважень, покладених на місцеві органи влади. Визначено та проаналізовано ряд змін і реформ після впровадження Податкового кодексу, які не забезпечили вирішення питання щодо достатності наповнення фінансового ресурсу місцевого самоврядування. У результаті дослідження надано рекомендації щодо можливості розширення дохідної бази місцевих бюджетів для фінансування, як соціального, так і господарського напрямку, місцевими органами влади. Розроблено конкретні пропозиції щодо зміцнення фінансової бази регіонів.

Ключові слова: доходи бюджету, місцевий бюджет, податки і збори.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 9.

Ламський Максим Дмитрович – аспірант, кафедра фінансів, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: mlamskoj@yandex.ru

УДК 336.1:352

Ламской М. Д. Доходы местных бюджетов как инструмент обеспечения полномочий органов самоуправления

Цель статьи заключается в изучении, анализе и оценке состояния доходов местных бюджетов. Определены основные источники наполнения доходов местных бюджетов Украины и их значение в формировании основных денежных фондов органов местного самоуправления. Исследованы проблемы ограниченности доходной части бюджетов в процессе выполнения полномочий, возложенных на местные органы власти. Определены и проанализированы изменения, реформы после внедрения Налогового кодекса, которые не обеспечили решения вопроса по достаточности наполнения финансового ресурса местного самоуправления. В результате исследования даны рекомендации относительно возможности расширения доходной базы местных бюджетов для финансирования, как социального, так и хозяйственного направления, местными органами власти. Разработаны конкретные предложения по укреплению финансовой базы регионов.

Ключевые слова: доходы бюджета, местный бюджет, налоги и сборы.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Библ.:** 9.

Ламской Максим Дмитриевич – аспирант, кафедра финансов, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: mlamskoj@yandex.ru

UDC 336.1:352

Lamskyi M. D. Income of Local Budgets as a Tool of Ensuring Powers of Self-Governance Bodies

The goal of the article lies in the study, analysis and assessment of the state of income of local budgets. The article identifies main sources of income of local budgets in Ukraine and their importance in formation of main money funds of the local self-governance bodies. It studies problems of scantiness of the income part of budgets in the process of performance of powers by the local bodies of authority. It identifies and analyses changes and reforms after introduction of the Tax Code, which did not provide solution of the issue of sufficiency of the income part of the financial resource of local self-governance. In the result of the study the article gives recommendations with respect to a possibility of expansion of the income base of local budgets for financing both the social and economic directions by local authorities. It develops specific proposals on strengthening the financial base of regions.

Key words: budget income, local budget, taxes and dues.

Pic.: 2. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 9.

Lamskyi Maksym D. – Postgraduate Student, Department of Finance, Kyiv National Economic University named after V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: mlamskoj@yandex.ru

Роль місцевих бюджетів у суспільстві забезпечується їхнім впливом на соціально-економічні процеси, зокрема як фіскального інструменту органів місцевого самоврядування, з метою економічного зростання територіальних громад й адміністративно-територіальних утворень, а також засобу соціального захисту населення.

Об'єктивна необхідність доходів місцевих бюджетів обумовлена тим, що в умовах товарно-грошових відносин органи місцевого самоврядування можуть повноцінно виконувати свої функції тільки за наявності відповідних фінансових ресурсів.

Постійна відсутність фінансових ресурсів на місцевому рівні набула важливого значення для всієї країни. Основна частина доходів місцевих бюджетів утворюється за рахунок частки від загальнодержавних податків. Це свідчить про недостатність фіскальної незалежності місцевих бюджетів.

Низький рівень власних стабільних доходів значно обмежує вплив місцевих органів влади на соціально-економічний розвиток регіонів. Тому розширення та оптимізація джерел наповнення місцевих бюджетів є надзвичайно актуальним завданням, вирішення якого сприятиме підвищенню рівня фінансової незалежності органів місцевого самоврядування та якісному виконанню покладених на них завдань та функцій.

Актуальність даного напрямку проблеми зумовлена тим, що питання наповнення і формування дохідної частини місцевих бюджетів, фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування є одним із пріоритетів сучасної бюджетної політики. Тому в процесі розвитку даної стратегії необхідно забезпечити ефективну реалізацію поточних завдань бюджетної політики при збереженні високої динаміки реформ.

Проблемам формування дохідної частини місцевих бюджетів, наповненню їхньої бази, пошуку зростання власних доходів постійно приділяють увагу чимало українських науковців: В. Дем'янишин, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Луніна, Ц. Огонь, В. Опарін, К. Павлюк, С. Слухай, С. Юрій та ін.

Метою роботи є вивчення, аналіз і оцінка стану доходів місцевих бюджетів, дослідження проблеми обмеженості дохідної частини бюджетів у процесі виконання покладених повноважень на органи місцевого самоврядування та розробка конкретних пропозицій щодо зміцнення фінансової бази регіонів.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

- ✦ проаналізувати сучасний стан доходів місцевих бюджетів;
- ✦ визначити основні джерела наповненості бюджетів та їх роль в формуванні доходів на місцевому рівні;
- ✦ надати рекомендації щодо вдосконалення існуючого процесу надходження доходів.

Фінансова незалежність органів місцевого самоврядування значною мірою залежить від величини та ефективності використання на відповідній території фінансових ресурсів. *Сучасна наука об'єктивно описує сутність фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування як фонди грошових коштів адміністративних одиниць, що*

формується на основі надходжень у різних її формах та на базі процесу перерозподілу ВВП, що забезпечує виконання власних і делегованих повноважень.

Існує ряд чинників, які безпосередньо впливають на розміри цих фінансових ресурсів, серед яких:

- ✦ розподіл доходів між державним і місцевими бюджетами;
- ✦ розмежування повноважень між органами державної і місцевої влади;
- ✦ визначені законодавством, основні засади міжбюджетних відносин;
- ✦ стан економічного становища суб'єктів господарювання, які належать до конкретного регіону;
- ✦ стан інвестиційної привабливості адміністративно-територіальної одиниці;
- ✦ діюча система оподаткування та порядок справляння основних бюджетотворчих податків і зборів.

Відповідно до положень статті 64 Бюджетного кодексу України визначається склад доходів органів місцевого самоврядування, для фінансування суспільних благ у галузях охорони здоров'я, освіти, духовного та фізичного розвитку, соціального захисту, тощо. Виконання досить широкого спектру повноважень місцевою владою потребує значного обсягу грошових ресурсів, проте в наш час спостерігається постійна нестача грошових фондів і хронічне недофінансування для забезпечення виконання всіх благ і послуг населенню.

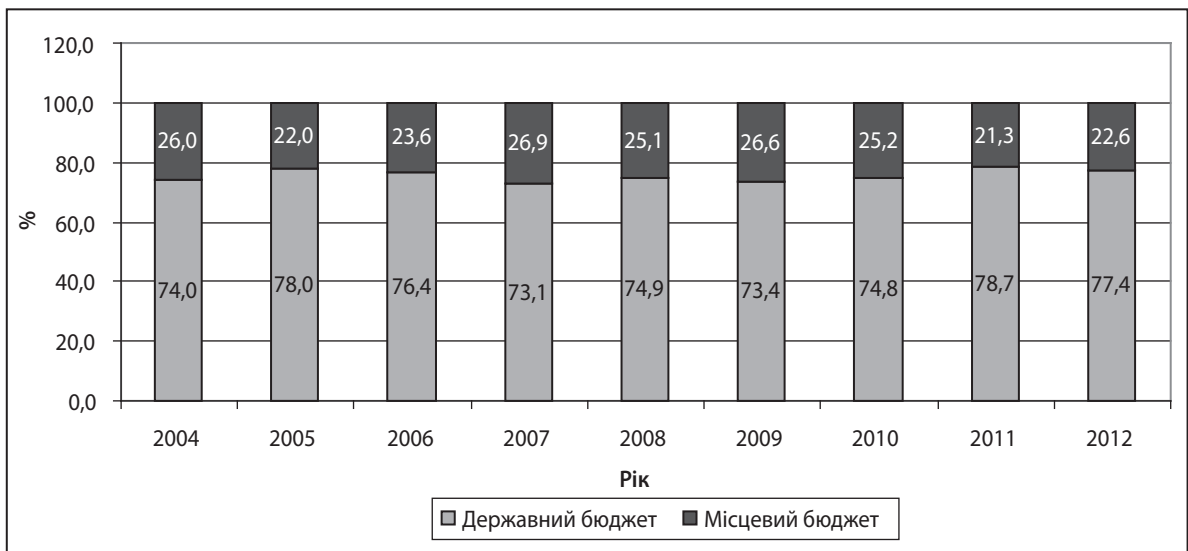
Перш, ніж перейти до аналізу структури джерел формування дохідної частини місцевих бюджетів, слід визначити їх частку в системі Зведеного бюджету України. Можна відмітити, що рівень централізації коштів досить високий, за період з 2004 до 2012 рр. суттєво не змінювався і в середньому коливається в межах 26 – 21% (рис. 1).

Саме дане співвідношення відображає негативні тенденції, які ставлять місцеві органи влади в пряму залежність від центрального апарату, цим самим мають у своєму розпорядженні напівпустий фонд грошових коштів місцевих бюджетів.

У свою чергу, для економіки розвинутих країн характерна кардинально протилежна ситуація, цим самим органам місцевого самоврядування надаються гарантії щодо прийняття вагомих рішень у процесі виконання своїх повноважень. На жаль, реалії сьогодення в Україні говорять нам про слабкість функціональної спроможності місцевих бюджетів.

Основною проблемою в бюджетній системі нашої країни є досить високий рівень політичного впливу. Більшість рішень з приводу умов функціонування місцевих органів влади та розпорядження коштами бюджету приймаються безпосередньо на державному рівні, нівелюючи потреби та побажання регіональних органів управління.

Беручи до уваги останні вісім років, а саме: період з 2005 до 2012 рр., відмічаємо тенденцію збільшення доходів місцевих бюджетів. Це об'єктивно пов'язано зі збільшенням обсягів ВРП, зростанням розміру мінімальної заробітної плати, розвитком економіки регіонів, у тому числі зростанням показників роботи аграрного сектора та розвитком мережі сфери надання послуг.

Рис. 1. Питома вага державного і місцевих бюджетів у структурі Зведеного бюджету України за 2004 – 2012 рр.

Проте, зростання доходів місцевих бюджетів аж ніяк не зменшує рівень залежності регіонів від «головного» бюджету України, який продовжує значною мірою фінансувати виконання функцій, покладених на органи місцевого самоврядування.

У табл. 1 зображено рівень виконання плану за доходами місцевих бюджетів загалом і за власними і закріпленими доходами, зокрема.

Беручи до уваги показники, що відображені в табл. 1, робимо висновок про поступове зростання доходів місцевих бюджетів, у тому числі власних і закріплених доходів.

Позитивною тенденцією на сьогоднішній день є збільшення у 2012 р. місцевих бюджетів у порівнянні з 2005 р. більше, ніж як в 4 рази (на 420%), відповідно і власні доходи місцевих бюджетів зростають, проте негативним фактором залишається нижчий рівень їх зростання по відношенню до місцевих доходів (3,32 рази, 332,5%).

Це створює певні перешкоди на шляху до ефективного планування та використання бюджетних коштів. Значний обсяг зобов'язань, які покладені на органи

місцевого самоврядування, не фінансуються повною мірою через брак коштів і дефіцит бюджету.

У 2006 р. вперше з часів введення в дію Бюджетного кодексу темпи приросту доходів місцевих бюджетів перевищили темпи приросту доходів державного бюджету (рис. 2).

Не зважаючи на закріплення на постійній основі доходних джерел місцевих бюджетів у Бюджетному кодексі України, на сьогоднішній день все ще відсутнє чітке обґрунтування економічного змісту показника рівня децентралізації, який повинен бути в Україні. Рівень децентралізації може вимірюватися таким показником, як частка ВВП, що перерозподіляється через місцеві бюджети.

Протягом 2000 – 2007 рр. частка перерозподілу ВВП через місцеві бюджети в середньому визначався на рівні 7,8%, хоча порівнюючи з початком 1990-х років, у період становлення самостійної бюджетної системи України вона зменшилася з 11,5% у 1992 р. до 7,3% у 2007 р., що становить приблизно чверть частки ВВП, що перерозподіляється через Зведений бюджет України.

Значне збільшення власних доходів місцевих бюджетів у 2006 р. значною мірою пов'язане зі стрімким зрос-

Таблиця 1

Рівень виконання місцевих бюджетів за доходами у 2005 – 2012 рр., млн грн

Рік	Доходи місцевих бюджетів		Темп росту фактичних показників %	Власні та закріплені доходи		Темп росту фактичних показників %	Рівень виконання плану %	
	План	Факт		План	Факт		Доходи місцевих бюджетів	Власні та закріплені
2005	54677,6	53677,3	135,5	29048,4	30316,2	130,2	98,2	104,4
2006	75262,0	75895,2	141,4	37853,4	39865,5	131,5	100,8	105,3
2007	101017,2	103004,9	135,7	53670,7	58349,0	146,4	102,0	108,7
2008	139046,7	132984,8	129,1	75525,8	73872,1	126,6	95,6	97,8
2009	141877,9	133215,8	100,2	78314,0	71035,7	96,2	94,0	90,7
2010	164877,1	158282,0	118,8	83522,6	80515,8	113,3	96,0	96,4
2011	181894,2	181530,4	114,7	85458,9	86655,3	107,6	99,8	101,4
2012	225831,1	225273,4	124,1	97405,8	100813,8	116,3	99,8	103,5

танням економіки України, яке продовжувався до другої половини 2008 р. Даний період характеризується високим рівнем виробництва, значною активністю торгівлі на міжнародному ринку, високим показником зайнятості населення, що дало зростання надходжень від сплати ПДФО на більше ніж 8 млрд грн у порівнянні з 2005 р.

Питома вага податкових надходжень в доходах місцевих бюджетів постійно зростає і станом на 2012 р. склала 85,2%, тому доцільним є визначення впливу податків на формування основних грошових фондів.

Як бачимо, основним податком є ПДФО. Слід зазначити, що на темп зростання податку з доходів фізич-

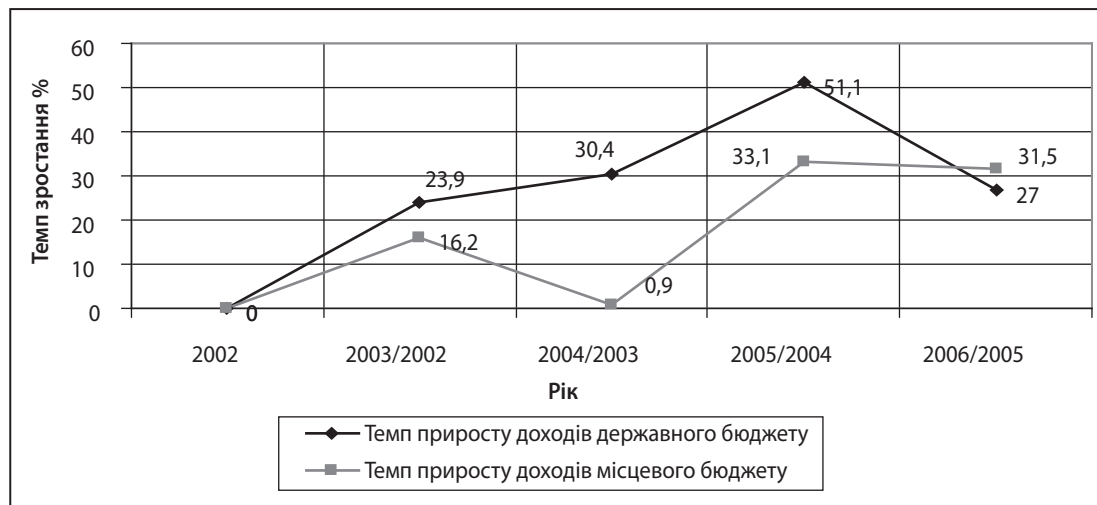

Рис. 2. Темп приросту доходів державного і місцевого бюджетів у 2002 – 2006 рр.

Слід звернути увагу на темп зростання доходів з року в рік протягом даного періоду та відзначити, як боляче відреагували доходи місцевих бюджетів в 2009 р., після початку фінансової кризи 2008 р., що призвело до зменшення власних і закріплених доходів, які у своєму розпорядженні мали місцеві органи влади.

Післякризовий період, який почався в кінці 2009 – на початку 2010 рр., ознаменувався поступовою стабілізацією ситуації в економіці країни. Проте частка перерозподілу ВВП через місцеві бюджети в середньому залишалися на тому самому рівні, що і до 2008 р.: 7,7 – 8,0%.

У 2011 та 2012 рр. спостерігалось виконання плану за власними та закріпленими доходами місцевих бюджетів. Це стало можливим через значне збільшення обсягів надходжень єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва та інших місцевих податків і зборів.

Такі зміни відбулися через введення в дію змін до Податкового кодексу, якими запроваджено нові правила справляння цього податку. Зокрема змінено терміни сплати та запроваджено нові ставки оподаткування.

І все ж таки, підсумовуючи вищенаведене, варто зауважити, що рівень самостійності місцевих бюджетів не збільшується. Така ситуація продовжує вкрай негативно впливати на слабку активність органів місцевої влади, що спрямована на підвищення доходів місцевих бюджетів.

Для більшого уявлення ситуації, яка склалася в системі місцевих бюджетів України, проведемо аналіз наповненості фондів грошових коштів органів місцевого самоврядування.

Основними джерелами доходів місцевих бюджетів є:

- ✦ податкові надходження;
- ✦ неподаткові надходження;
- ✦ доходи від операцій з капіталом;
- ✦ міжбюджетні трансферти.

них осіб негативно впливають деякі фактори, зокрема, місцеві бюджети постійно несуть втрати за рахунок:

- ✦ існування тінювих схем виплати заробітної плати;
- ✦ високого показника зовнішньої трудової міграції працездатного населення на роботу за кордон.

У 2008 р., з урахуванням зростання рівня мінімальної заробітної плати, втрати бюджету через несплату податку на доходи нелегальними трудовими мігрантами становили щонайменше 3,2 млрд грн.

Другим за обсягом джерелом надходжень доходів до місцевих бюджетів традиційно є плата за землю.

Нагадаємо, що в 2008 р. було зафіксовано доволі значне зростання номінальних надходжень від усіх складових плати за землю, а найбільше (понад удвічі) – від надходжень орендної плати з юридичних осіб. Такі значні прирости були пов'язані, зокрема, з введенням обмежень щодо надання пільги з плати за землю, скасування низки пільг певних категорій платників і збільшення ставки земельного податку для окремих земельних ділянок.

Протягом 2009 та початку 2010 рр. спостерігався розвиток цієї тенденції. Водночас у II – IV кварталах 2010 р. стало помітним поступове уповільнення темпу зростання плати за землю. Питома вага практично не змінилась порівняно з попереднім роком і становила 14,1%.

У структурі плати за землю щорічно відбуваються зміни за рахунок більш динамічного нарощування номінальних надходжень орендної плати та повільнішого зростання надходжень земельного податку. Така динаміка відображає поступове підвищення ставок орендної плати на тлі принципів щодо справляння земельного податку.

Що стосується місцевих податків і зборів, то їх роль досить незначна у формуванні місцевих бюджетів. Проте позитивним процесом стала відміна значної кількості місцевих податків і зборів, витрати на адмі-

ністрування яких для держави є більшими, аніж обсяг їх надходжень. Серед таких податків є: курортний збір, збір за видачу ордеру на квартиру, збір з власників собак, збір за вигреш у бігах на іподромі, збір з осіб, які беруть участь у бігах на іподромі, збір за участь у бігах на іподромі, збір за право проведення кіно- і телезйомок.

відмову від повномасштабного оподаткування нерухомості, від запровадження місцевих бюджетів, а також через уповільнення надходжень єдиного податку внаслідок переходу частини платників єдиного податку на звичайну систему оподаткування, відмову від ринкового збору, тощо.

Таблиця 2

Аналіз структури податкових надходження місцевих бюджетів за 2005 – 2012 рр., млн грн

Рік	ПДФО	%	Плата за землю	%	Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва	%	Інші місцеві податки і збори	%
2005	16486,6	54,3	2718,2	9,0	1371,5	4,5	598,2	2,0
2006	22791,1	57,2	3122,3	7,8	1348,0	3,4	642,3	1,6
2007	34779,2	59,6	3890,4	6,7	1659,4	2,8	729,7	1,3
2008	45908,5	62,1	6683,7	9,0	1931,5	2,6	819,5	1,1
2009	44508,5	62,7	8368,0	11,8	1838,8	2,6	808,6	1,1
2010	51008,5	63,4	9547,9	11,9	1951,0	2,4	819,4	1,0
2011	54069,0	62,4	10712,7	12,4	2046,6	2,4	493,5	0,6
2012	61098,0	60,6	12598,1	12,5	5116,5	5,1	471,7	0,5

Варто зауважити, що у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України з 2011 р. структура місцевих податків і зборів зазнала суттєвих змін. Так, скорочено існуючих місцевих податків і зборів з 14-ти до 5-ти, серед яких податок на нерухоме майно, єдиний податок і три збори: збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір.

Одним із нововведень Податкового кодексу України стало запровадження загальнодержавного екологічного податку на зміну колишньому збору за забруднення навколишнього природного середовища. Від цього джерела до місцевих бюджетів зараховано 1,2 млрд грн, а його частка у структурі доходів місцевих бюджетів склали 1,4 %.

Зазначу, що з 1 січня 2011 р. екологічний податок сплачують усі, хто використовує паливо для транспортних засобів, у тому числі суб'єкти господарювання, громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які користуються автомобілями. Податковим кодексом передбачається справляння екологічного податку за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення через податкових агентів, які здійснюють оптову та роздрібну торгівлю паливом. Таким чином, екологічний податок сплачується платниками податку під час придбання палива, а податковими агентами, які реалізують паливо, цей податок утримується та сплачується до бюджету.

Після прийняття Податкового кодексу місцеві бюджети продовжують залежати від загальнодержавних податків, переданих на місцевий рівень, та дотацій і субсидій із державного бюджету. Відтак, проблема зміщення фінансового ресурсу місцевого самоврядування залишається надзвичайно актуальною для всіх місцевих бюджетів.

Впровадження Податкового кодексу не забезпечило вирішення питання достатнього наповнення фінансового ресурсу місцевого самоврядування через

Компенсатором надходження від цих податків, вочевидь, має стати податок на нерухоме майно. Проте стаття 265 Податкового кодексу містить низку положень (визначення бази спадкування об'єктів, що знаходяться у спільній сумісній власності, високі порогові значення площі нерухомості, що звільняються від оподаткування, тощо), які суворо обмежують потенційний обсяг надходжень від нерухомого майна, а отже залишають невирішеним питання забезпечення місцевого самоврядування стабільним податковими джерелами надходжень.

Відмова в ході нещодавно проведеної податкової реформи від закріплення значущих дохідних джерел за місцевим рівнем на фоні незначного обсягу їх власного фінансового ресурсу актуалізує питання пошуку альтернативних форм фінансування проектів розвитку місцевої інфраструктури, серед яких місцеві запозичення та гарантії, державно-приватне партнерство та інші. Але залучення таких ресурсів пов'язане з прийняттям певних довгострокових зобов'язань, у тому числі фінансових, що не регламентується чинним законодавством. Так, статтею 23 Бюджетного кодексу встановлена можливість взяття бюджетних зобов'язань лише за наявності відповідного бюджетного призначення, що затверджується рішенням про місцевий бюджет на один рік.

Слід зазначити, що відповідно до положень Податкового кодексу, з 2011 р. було ліквідовано ринковий збір, який досить відчутно поповнював казну місцевих бюджетів, при цьому не потребував значних витрат на його адміністрування. Питома вага ринкового збору в складі місцевих податків і зборів постійно зростала, особливо в 2009 та 2010 р. – 63,3 і 62,7 % відповідно. У 2010 р. обсяги справляння ринкового збору склали 513,5 млн грн. Більш того, у багатьох місцевих бюджетах ринковий збір займав третє-четверте місце серед всіх прибуткових джерел. Тому можна констатувати, що виключення даного податку з

переліку надходження до місцевого бюджету було помилковим, особливо це стосується міст з великою кількістю торговельних площ.

Усе вищезгадане стримує реалізацію проектів розвитку місцевої інфраструктури, нормативна вартість робіт яких перевищує відповідні доступні бюджетні ресурси одного бюджетного року. Таким чином, ураховуючи, що сталий місцевий розвиток неможливий без створення відповідних соціально-економічних передумов, нагальним є ефективне використання наявних і створення умов для залучення додаткових фінансових джерел, а також упровадження механізмів оптимального використання ресурсів. Аналізуючи сучасний стан джерел наповненості доходів місцевих бюджетів, зазначимо, що в період з 2005 р. суттєвих змін кількість і види місцевих податків і зборів не зазнали, проте роль кожного виду більшою чи меншою мірою зазнала змін.

ВИСНОВКИ

Нарощування власної дохідної бази органів місцевого самоврядування відбуватиметься за умови забезпечення найбільш ефективного поєднання позитивних тенденцій розвитку промисловості, зростання рівня залучення інвестицій в основний капітал і зниження кредиторської заборгованості. Важливими кроками й тактичними діями у напрямі виявлення, розвитку та забезпечення стабільності джерел формування доходів місцевих бюджетів має стати розробка фінансовими, податковими, органами місцевого самоврядування й іншими органами влади та впровадження в практику системи практичних заходів щодо удосконалення державою діючого бюджетного і податкового законодавства, які сприятимуть приросту обсягів промислової продукції, залученню інвестицій, не допускаючи значного зростання кредиторської заборгованості, що, у свою чергу, відобразиться у збільшенні питомої ваги власних доходів місцевих бюджетів, відзначиться на фінансових можливостях місцевої влади.

Система місцевих податків і зборів давно потребує реформування, оскільки вона не забезпечує реальною прибутковою базою місцеві бюджети, а ефект від стягнення ряду платежів навряд чи покриває витрати на них.

В Україні основними джерелами наповнення дохідної бази місцевих бюджетів є закріплені доходи й офіційні трансферти. Тому, як показало проведене дослідження, місцевим органам влади необхідно впливати на розвиток бази надходжень закріплених доходів і збільшення частки власних доходів. Виходячи з цього, основними напрямками зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів є:

- ✦ боротьба з ліквідацією тіньових схем виплати заробітної плати, що збільшить надходження ПДФО;
- ✦ перегляд умов адміністрування та збільшення обсягів надходжень плати за землю;
- ✦ пошук альтернативи ринковому збору в складі місцевих податків і зборів;
- ✦ збільшення переліку місцевих податків і зборів;

Вищезазначені пропозиції сприятимуть наповненню державних і місцевих бюджетів, скороченню їх ви-

датків на цілі, що не віддзеркалюють суті бюджетного процесу; підвищенню життєвого рівня населення регіону, що є інтегральним показником ефективності економічної політики регіону та держави. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

3. Декрет Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» від 20.05.1993 р. № 56-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 30. – С. 336.

4. Зайчикова В. В. Фінансова регіональна політика держави / В. В. Зайчикова // Фінанси України. – 2005. – № 6. – С. 29 – 35.

5. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) : монографія / О. П. Кириленко. – К. : НІОС, 2000. – 384 с.

6. Науменко А. М. Напрями підвищення прибутковості місцевих бюджетів [Текст] / А. М. Науменко // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 127 – 131.

7. Соколовська А. М. Податкова система: теорія і практика становлення. – К. : Знання-Прес, 2004. – 454 с.

8. Старостенко Н. В. Розподіл бюджетних ресурсів між рівнями влади // Фінанси України. – 2004. – № 6. – С. 38 – 45.

9. Тарангул Л. Л. Основні напрями удосконалення законодавчої бази оподаткування місцевими податками і зборами / Л. Л. Тарангул // Економіст. – 2001. – № 3. – С. 18 – 21.

REFERENCES

Kyrylenko, O. P. *Mistsevi biudzhety Ukrainy (istoriia, teoriia, praktyka)* [Local governments Ukraine (history, theory, practice)]. Kyiv: NIOS, 2000.

[Legal Act of Ukraine] (2010). <http://www.rada.gov.ua>

[Legal Act of Ukraine] (1993).

[Legal Act of Ukraine] (2010). <http://www.rada.gov.ua>

Naumenko, A. M. "Napriamy pidvyshchennia prybutkovosti mistsevykh biudzhetyv" [Improvement of profitability of local budgets]. *Finansy Ukrainy*, no. 5 (2009): 127-131.

Sokolovska, A. M. *Podatkova systema: teoriia i praktyka stanovlennia* [The tax system: theory and practice of development]. Kyiv: Znannia-Pris, 2004.

Starostenko, N. V. "Rozpodil biudzhetykh resursiv mizh rivniamy vldy" [Allocation of budgetary resources between levels of government]. *Finansy Ukrainy*, no. 6 (2004): 38-45.

Taranhul, L. L. "Osnovni napriamy udoskonalennia zakonodavchoi bazy opodatkuvannia mistsevymy podatkamy i zboramy" [The main directions of improvement of the legal tax base local taxes and fees]. *Ekonmist*, no. 3 (2001): 18-21.

Zaichykova, V. V. "Finansova rehionalna polityka derzhavy" [Financial state regional policy]. *Finansy Ukrainy*, no. 6 (2005): 29-35.